

Brussel, 26.1.2017
COM(2017) 33 final

**VERSLAG VAN DE COMMISSIE AAN HET EUROPEES PARLEMENT, DE RAAD,
HET EUROPEES ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ EN HET COMITÉ VAN
DE REGIO'S**

inzake de uitvoering van het actieplan voor de circulaire economie

1. Inleiding

Het pakket circulaire economie, dat op 2 december 2015 door de Commissie is goedgekeurd, heeft een belangrijke impuls gegeven aan de ondersteuning van de overgang naar een meer circulaire economie in de EU. Dit pakket omvat wetgevingsvoorstellen inzake afval, met langetermijndoelstellingen om het storten van afval te verminderen en meer recycling en hergebruik tot stand te brengen. Om de cirkel van productlevenscycli te sluiten, omvat het tevens een actieplan ter ondersteuning van de circulaire economie in elke stap van de waardeketen, van productie tot consumptie, reparatie en fabricage, afvalbeheer en secundaire grondstoffen die weer in de economie worden teruggebracht. De Commissie heeft toegezegd de gedetailleerde lijst van maatregelen binnen haar huidige mandaat uit te voeren.

De overgang naar een meer circulaire economie biedt grote mogelijkheden voor Europa en haar burgers. Het belang ervan is groot in het kader van onze inspanningen om de Europese economie te moderniseren en om te vormen richting meer duurzaamheid. Volgens de sterke businesscase die erachter staat, kunnen ondernemingen substantiële economische winst boeken en hun concurrentievermogen vergroten. De overgang levert belangrijke energiebesparingen en milieuvoordelen op. Er ontstaan lokale werkgelegenheid en mogelijkheden voor sociale integratie door. Er is een nauwe samenhang met de belangrijkste prioriteiten van de EU voor banen en groei, investeringen, de sociale agenda en industriële innovatie.

De voordelen van de circulaire economie in ruimere zin omvatten ook het verlagen van het energieverbruik en de uitstoot van koolstofdioxide. Derhalve heeft de circulaire economie sterke synergieën met de EU-doelstellingen inzake klimaat en energie en met het onlangs door de Commissie goedgekeurde pakket "Schone energie voor alle Europeanen"¹. De circulaire economie is ook van groot belang voor de ondersteuning van de verbintenissen van de EU inzake duurzaamheid, zoals uiteengezet in de mededeling "Volgende stappen voor een duurzame Europese toekomst"² en met name om doelstelling twaalf voor duurzame ontwikkeling inzake duurzame consumptie- en productiepatronen te verwezenlijken. De uitvoering van het EU-actieplan voor de circulaire economie is voor de Commissie dus een duidelijke prioriteit.

Het doel van dit verslag is een volledig overzicht te geven van de maatregelen die reeds zijn genomen bij de uitvoering van het EU-actieplan sinds de vaststelling ervan in december 2015, en de belangrijkste te leveren prestaties voor 2017 te presenteren. Er zijn belangrijke maatregelen genomen op het gebied van onder meer levensmiddelenafval, ecologisch ontwerp, organische meststoffen, garantie op consumptiegoederen en innovatie en investeringen. Daarnaast zijn de beginselen van de circulaire economie geleidelijk geïntegreerd in de beste praktijken op industrieel gebied, groene overheidsopdrachten, het gebruik van de fondsen van het cohesiebeleid en door nieuwe initiatieven in de sectoren bouw en water.

Het EU-actieplan heeft absoluut bijgedragen tot de integratie van het concept "circulaire economie" als eerste stap van een inspanning gedurende langere tijd. De Commissie blijft zich volledig inzetten voor de uitvoering van haar actieplan en voor samenwerking tussen verschillende beleidsterreinen ter ondersteuning van de circulaire economie. Dit wordt ook weerspiegeld in een toenemend aantal financieringsmogelijkheden voor concrete projecten.

¹ <https://ec.europa.eu/energy/en/news/commission-proposes-new-rules-consumer-centred-clean-energy-transition>

² COM(2016) 739 final.

De totstandbrenging van een geslaagde overgang naar de circulaire economie vergt echter inspanningen op veel verschillende fronten en stopt niet bij de uitvoering van door de Commissie voorgestelde maatregelen. Veel spelers uit de publieke en particuliere sector boeken vooruitgang, wat bijvoorbeeld blijkt uit de ontwikkeling van strategieën voor de circulaire economie in een toenemend aantal EU-landen en -regio's.

De maatregelen die de Commissie sinds de goedkeuring van het actieplan voor de circulaire economie heeft genomen, omvatten verschillende wetgevingsvoorstellen, in de eerste plaats over afval, waarin duidelijke streefdoelen voor afvalrecycling worden vastgesteld en een ambitieus langetermijntraject wordt uitgewerkt dat leidt tot afvalpreventie en -recycling. Verder zijn er voorstellen gedaan inzake de onlineverkoop van goederen ter versterking van de garanties voor de consument, inzake meststoffen uit teruggewonnen nutriënten, en een voorstel inzake de beperking van het gebruik van bepaalde gevaarlijke stoffen in elektrische en elektronische apparatuur (samen met het onderhavige verslag goedgekeurd). Het is belangrijk dat de medewetgevers onverwijld naar de goedkeuring van deze wetgevingsvoorstellen streven, zodat er in de praktijk een vlotte overgang naar de circulaire economie kan plaatsvinden.

Het is met name van essentieel belang dat dit jaar het wetgevingspakket inzake afval wordt goedgekeurd om een impuls te geven aan investeringen in meer en betere recycling in de EU. Daarom roept de Commissie beide instellingen op om voor het einde van 2017 tot overeenstemming te komen, overeenkomstig de gemeenschappelijke verklaring van het Europees Parlement, de Raad en de Commissie over de wetgevingsprioriteiten van de EU voor 2017³ waarin is overeengekomen deze voorstellen met prioriteit te behandelen.

2. De belangrijkste resultaten sinds de goedkeuring van het actieplan

Ingevolge de in het actieplan voor de circulaire economie gedane toezeggingen heeft de Commissie in 2016 een aantal belangrijke initiatieven voorgesteld ter ondersteuning van de circulaire economie. Deze initiatieven bestrijken de volledige waardeketen, van productie tot consumptie, afvalbeheer en het gebruik van secundaire grondstoffen. Ze worden hieronder in chronologische volgorde van afronding gepresenteerd.

Wetgevingsvoorstel inzake de onlineverkoop van goederen (december 2015)

De eerste maatregel van de Commissie na de goedkeuring van het actieplan had betrekking op wettelijke garanties voor consumptiegoederen. Op 9 december 2015 heeft de Commissie een wetgevingsvoorstel inzake de onlineverkoop van goederen goedgekeurd⁴. Het voorstel behelst de versterking van de garanties voor de consument om hen beter te beschermen tegen ondeugdelijke producten en draagt bij tot de duurzaamheid en repareerbaarheid van producten. Daarmee wordt voorkomen dat producten worden weggegooid en wordt in sterke mate bijgedragen tot de circulaire economie.

Krachtens het voorstel moet de verkoper, in geval van een product met gebreken dat online is verkocht, gedurende de eerste twee jaar vanaf het tijdstip van levering aantonen dat er op dat tijdstip geen gebrek bestond. Volgens de huidige regels geldt deze verplichting van de verkoper voor de eerste zes maanden. Door deze wijziging wordt het voor consumenten gemakkelijker hun rechten uit te oefenen en wordt een duidelijke stimulans gegeven om duurzamere producten van hogere kwaliteit te produceren.

³ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016C1224%2801%29&rid=2>

⁴ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=COM%3A2015%3A635%3AFIN>

Voorts voorziet het voorstel in een wettelijke garantie van twee jaar voor tweedehands goederen en volledige harmonisatie van een hiërarchie van genoegdoeningen, waarbij reparatie sterker wordt gestimuleerd.

Wetgevingsvoorstel inzake meststoffen (maart 2016)

Op 17 maart 2016 heeft de Commissie een voorstel gedaan voor een verordening⁵ die een daadwerkelijke eengemaakte markt tot stand zal brengen voor meststoffen die zijn vervaardigd uit secundaire grondstoffen (met name teruggewonnen nutriënten), waardoor afvalbeheersproblemen worden omgevormd tot economische kansen.

Met de voorgestelde regels kan de meststoffensector minder afhankelijk worden van de invoer van kritieke primaire grondstoffen zoals fosfaat, die ook teruggewonnen kunnen worden uit huishoudelijk organisch afval. De ontwerpverordening voorziet in regels voor het vrije verkeer van alle bemestingsproducten met CE-markering in de EU, met inbegrip van organische bemestingsproducten⁶.

De ontwerpverordening harmoniseert de EU-regels voor van organisch afval en bijproducten afgeleide producten, en voorziet in regels voor de terugwinning van nutriënten als secundaire grondstoffen. Als organisch afval aan strenge regels voor terugwinning voldoet, kan het een geschikt bestanddeel van bemestingsproducten met CE-markering met onbeperkte toegang tot de interne markt worden. De lidstaten zullen meststoffen zonder CE-markering op hun nationale markt kunnen blijven verhandelen overeenkomstig hun nationale regels.

Hoe zal het voorstel inzake meststoffen helpen om werkgelegenheid en innovatie een impuls te geven?

Zoals in de aan het wetgevingsvoorstel gehechte effectbeoordeling is aangegeven⁷, zouden er dankzij de recycling van bioafval in op organisch materiaal gebaseerde meststoffen ongeveer 120 000 banen kunnen worden gecreëerd. Door voor de sector meststoffen een gelijk speelveld tot stand te brengen, zullen kleine en middelgrote ondernemingen en landbouwers die organische bemestingsproducten produceren, toegang tot de interne markt kunnen krijgen en nieuwe kansen kunnen benutten.

Zij zullen hun producten aan een bredere groep consumenten kunnen aanbieden en van schaalvoordelen kunnen profiteren door het aanbieden van een product dat is goedgekeurd door de algemeen erkende kwaliteitsgarantie van de "CE-markering". Hierdoor zullen onderzoek, innovatie en investeringen in de circulaire economie verder worden gestimuleerd, nieuwe banen ontstaan en waarde worden gegenereerd uit binnenlandse secundaire hulpbronnen.

Lancering van de innovatiedeals (mei 2016)

De Commissie heeft een oproep gedaan tot het indienen van blijken van belangstelling voor "innovatiedeals voor een circulaire economie"⁸, die open was tussen 26 mei en 15 september 2016. De oproep vormt een proefaanpak om vernieuwers die met regelgevende belemmeringen te maken hebben, te helpen.

⁵ <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/NL/1-2016-157-NL-F1-1.PDF>

⁶ <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/NL/1-2016-157-NL-F1-1.PDF>

⁷ <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/15949>

⁸ <https://ec.europa.eu/research/innovation-deals/index.cfm?pg=home>

Innovatiedeals zijn erop gericht vernieuwers, nationale/regionale/lokale overheden en de diensten van de Commissie bijeen te brengen om duidelijkheid te krijgen over de waargenomen regelgevende belemmeringen voor innovatie in EU-regelgeving of uitvoeringsmaatregelen van de lidstaten⁹. Indien het bestaan van een regelgevende belemmering in de EU wordt bevestigd, zal de Commissie overwegen een verdere evaluatie, raadpleging en beoordeling van het effect van deze regelgevende belemmering in gang te zetten.

Er zijn 32 blikken van belangstelling uit 14 verschillende lidstaten ingediend¹⁰. De in de blikken van belangstelling genoemde onderwerpen omvatten onder meer de waargenomen regelgevende belemmeringen voor innovatie in de sectoren water, afval en energie. In het eerste kwartaal van 2017 zullen er twee innovatiedeals worden ondertekend: in de ene wordt gekeken naar waargenomen wettelijke belemmeringen met betrekking tot e-mobiliteit en recycling van batterijen; in de andere wordt nagegaan welke regelgevende belemmeringen er bestaan ten aanzien van duurzame afvalwaterzuivering met behulp van innovatieve technologie van anaerobe membraanbioreactoren.

Ecologisch ontwerp (november 2016)

In hoeverre een product kan worden gerepareerd of gerecycleerd en de onderdelen en materialen ervan kunnen worden hergebruikt, hangt voornamelijk af van het oorspronkelijke ontwerp van het product. Naar aanleiding van de politieke discussies over ecologisch ontwerp in april en oktober 2016 heeft de Commissie het belang van slim productontwerp bevestigd en besloten haar inspanningen te richten op de productgroepen die de beste mogelijkheden bieden om energie en hulpbronnen te besparen, en de wetenschappelijke onderbouwing voor de regelgevende maatregelen verder te versterken. Dit heeft geleid tot de goedkeuring op 30 november 2016 van het werkplan inzake ecologisch ontwerp 2016-2019 als onderdeel van het pakket "Schone energie voor alle Europeanen"¹¹. Het nieuwe werkplan zal ons helpen de energie- en klimaatdoelstellingen van de EU in het kader van de overeenkomst van Parijs te bereiken door tegen 2030 energiebesparingen te realiseren die vergelijkbaar zijn met het jaarlijkse primaire energieverbruik van Zweden, banen te creëren en innovatie te bevorderen.

Ecologisch ontwerp kan ook een belangrijke bijdrage leveren tot de verwezenlijking van een meer circulaire economie. Terwijl de maatregelen op het gebied van ecologisch ontwerp tot op heden met name op energie-efficiëntie waren gericht, heeft de Commissie in dit werkplan toegezegd om ook systematischer na te gaan of er productvereisten kunnen worden vastgesteld die van belang zijn voor de circulaire economie, zoals duurzaamheid, repareerbaarheid, de mogelijkheid tot upgraden, ontwerp met het oog op demontage, informatie en gemak van hergebruik en recycling. Dit zal plaatsvinden voor zowel nieuwe productgroepen als bij een herziening van bestaande productspecifieke maatregelen, en in de gehele waardeketen voordelen opleveren.

In het werkplan worden de prioriteiten voor de komende jaren geschetst in termen van te onderzoeken nieuwe productgroepen en de herziening van de bestaande regelgeving inzake ecologisch ontwerp en energie-etikettering. De Commissie zal tevens een specifieke studie laten uitvoeren naar ICT-producten, waaronder smartphones, met het oog op de eventuele opnemings ervan in het werkplan inzake ecologisch ontwerp.

⁹ <https://ec.europa.eu/research/innovation-deals/index.cfm>

¹⁰ <https://ec.europa.eu/research/innovation-deals/index.cfm?pg=home>

¹¹ COM(2016) 773 final.

Daarnaast heeft de Commissie dwingende voorschriften voor productontwerp en markering opgesteld, waardoor het gemakkelijker en veiliger wordt om elektronische beeldschermen (bv. computerschermen, televisies en in andere producten geïntegreerde elektronische beeldschermen) te ontmantelen, hergebruiken en recyclen. De ontwerpverordening¹² bevat ook voorschriften om recycling te vergemakkelijken, zoals het vermijden van het lassen of lijmen van bepaalde onderdelen (bv. printplaten, condensatoren, batterijen en interne voedingen), de markering van kunststofonderdelen en de aanwezigheid van cadmium en kwik.

Bovendien schrijft de ontwerpverordening voor dat fabrikanten informatie voor recyclers moeten verstrekken, zoals de plaats waar zich kunststofonderdelen met broomhoudende vlamvertragers bevinden. Door deze voorschriften moet de recycling van beeldschermen verbeteren, hetgeen zal bijdragen tot de verwezenlijking van de recyclingstreefcijfers krachtens de richtlijn betreffende afgedankte elektrische en elektronische apparatuur¹³.

Onmiddellijk nadat de Commissie het actieplan voor de circulaire economie had goedgekeurd, heeft zij ook de Europese normalisatieorganisaties gevraagd algemene normen te ontwikkelen inzake de duurzaamheid, herbruikbaarheid en recycleerbaarheid van bepaalde producten. Veel consumenten- en industriële producten zouden duurzamer, geschikter voor hergebruik en beter recycleerbaar kunnen worden gemaakt als er passende maatstaven en normen zouden gelden.

De drie Europese normalisatieorganisaties hebben ingestemd met het verzoek van de Commissie en een gezamenlijk werkplan ingediend. Zij hebben ook een gezamenlijke werkgroep opgericht die ongeveer twintig algemene normen zal ontwikkelen. Hierdoor wordt het gemakkelijker om te bepalen welke bindende vereisten moeten worden ontwikkeld om de hulpbronnenefficiëntie van producten te vergroten en afval te verminderen.

Levensmiddelenafval (het hele jaar 2016)

Levensmiddelenafval is een belangrijk gebied in de circulaire economie, waaraan op veel niveaus van de waardeketen aandacht moet worden geschonken. De Commissie heeft een aantal maatregelen genomen ter ondersteuning van de bestrijding van levensmiddelenafval en de verwezenlijking van de daarmee samenhangende doelstelling voor duurzame ontwikkeling op dit gebied. Zij heeft een platform van belanghebbenden inzake de preventie van levensmiddelenafval opgericht, vooruitgang geboekt bij de ontwikkeling van een EU-methode om levensmiddelenafval te meten en EU-richtsnoeren opgesteld om het doneren van voedsel en het gebruik van voormalige voedingsmiddelen voor diervoeder te vergemakkelijken.

Op 1 augustus 2016 heeft de Commissie het EU-platform inzake voedselverlies en -verspilling opgericht¹⁴. Het platform zal op EU-niveau het belangrijkste forum vormen om alle spelers te ondersteunen bij het vaststellen en nemen van de maatregelen die nodig zijn voor de verwezenlijking van de doelstelling voor duurzame ontwikkeling om tegen 2030 de hoeveelheid levensmiddelenafval per hoofd van de bevolking te

¹² Ontwerpverordening van de Commissie houdende uitvoering van Richtlijn 2009/125/EG van het Europees Parlement en de Raad wat betreft de eisen inzake ecologisch ontwerp voor elektronische beeldschermen.

¹³ Richtlijn 2012/19/EU van het Europees Parlement en de Raad van 4 juli 2012 betreffende afgedankte elektrische en elektronische apparatuur (AEEA).

¹⁴ http://ec.europa.eu/food/safety/food_waste/eu_actions/eu-platform/index_en.htm

halveren¹⁵. Het platform telt zeventig leden die overheidsinstanties (lidstaten, EVA-landen, EU-organen en internationale organisaties) en alle actoren in de voedselwaardeketen vertegenwoordigen, met inbegrip van voedselbanken en andere ngo's. Het platform kwam voor het eerst bijeen op 29 november 2016 en heeft toen de belangrijkste te leveren prestaties van het actieplan voor de circulaire economie inzake levensmiddelenafval besproken, waaronder de voornaamste aspecten waarmee rekening moet worden gehouden bij de ontwikkeling van een methode om levensmiddelenafval in de hele EU op consistente wijze te meten. De lidstaten zullen deze methode gebruiken om te voldoen aan de in het wetgevingsvoorstel van de Commissie tot herziening van de kaderrichtlijn afvalstoffen vastgelegde rapportageverplichtingen in verband met levensmiddelenafval.

In 2016 heeft de Commissie, in nauwe samenwerking met de lidstaten en belanghebbenden, gewerkt aan de opstelling van EU-richtsnoeren om het doneren van voedsel te vergemakkelijken. De richtsnoeren zullen ervoor zorgen dat de EU-regels voor de herverdeling van voedsel consistent worden geïnterpreteerd door de regelgevende instanties van de lidstaten. Ze zijn bedoeld om de wettelijke en operationele belemmeringen, voor zowel donoren als ontvangers, voor de herverdeling van veilige voedseloverschotten in de EU aan te pakken. Het platform heeft op 29 november 2016 de belangrijkste elementen van de richtsnoeren besproken; de richtsnoeren worden in 2017 gepubliceerd.

De Commissie stelt ook richtsnoeren op voor het gebruik van voormalige voedingsmiddelen voor diervoeder, met als doel de voedingsstoffen in voormalige voedingsmiddelen te valoriseren door het veilige gebruik ervan in diervoeding. Hierdoor vermindert de hoeveelheid levensmiddelenafval, wordt voorkomen dat de voormalige voedingsmiddelen worden verbrand of gestort en worden in plaats daarvan granen en oliehoudende zaden in de voeding van dieren vervangen, waardoor tegelijkertijd land vrijkomt voor de productie van voedsel en de EU minder afhankelijk wordt van ingevoerde diervoeders. De ontwerprichtsnoeren zijn eveneens besproken tijdens de bijeenkomst van het platform; ze worden afgerond en gepubliceerd in 2017.

Energiewinning uit afval (januari 2017)

Tegelijk met dit verslag keurt de Commissie een mededeling goed over energiewinning uit afval en de rol daarvan in de circulaire economie¹⁶. Het hoofddoel van de mededeling is ervoor te zorgen dat de terugwinning van energie uit afval in de EU de doelstellingen van het actieplan voor de circulaire economie ondersteunt en stevig gebaseerd is op de afvalhiërarchie van de EU. In de mededeling wordt ook onderzocht hoe de rol van energiewinning uit afval kan worden geoptimaliseerd om bij te dragen tot de verwezenlijking van de doelstellingen van de strategie voor de energie-unie en de overeenkomst van Parijs.

Voorstel tot wijziging van de richtlijn betreffende de beperking van het gebruik van bepaalde gevaarlijke stoffen in elektrische en elektronische apparatuur (januari 2017)

Tegelijk met dit verslag keurt de Commissie ook een voorstel¹⁷ goed voor een gerichte wijziging van de richtlijn betreffende de beperking van het gebruik van gevaarlijke stoffen in elektrische en elektronische apparatuur ("BGGs-richtlijn"). De ontwerprichtlijn vergroot, door de aanzet te geven tot het vervangen van bepaalde

¹⁵ http://ec.europa.eu/food/safety/food_waste/index_en.htm.

¹⁶ COM(2017) 34.

¹⁷ COM(2017) 38.

gevaarlijke stoffen in elektrische en elektronische apparatuur, de mogelijkheid en economische winstgevendheid van het recyclen van het afval van die apparatuur. De ontwerprichtlijn geeft ook uitvoering aan de hoogste prioriteit van de afvalhiërarchie, afvalpreventie.

Als de marktdeelnemers elektrische en elektronische apparatuur langer kunnen gebruiken, wordt de verwijdering ervan aan het einde van de levensduur uitgesteld, waardoor de productie van extra afval, met inbegrip van gevaarlijk afval, wordt vermeden. De maatregel zal jaarlijks de productie van naar schatting meer dan 3 000 ton gevaarlijk afval in de EU voorkomen¹⁸. De langere levensduur van elektrische en elektronische apparatuur moet ook tot extra besparingen op energie en grondstoffen leiden.

Door het voorstel tot wijziging van de BGGS-richtlijn:

- worden operaties op de secundaire markt mogelijk (bv. wederverkoop, tweedehandsmarkt) voor bepaalde elektrische en elektronische apparatuur; en
- worden reparaties mogelijk met reserveonderdelen van bepaalde elektrische en elektronische apparatuur die vóór 22 juli 2019 in de handel is gebracht.

Hoe komt het voorstel ten goede aan de Europese burgers en bedrijven?

Als operaties op de secundaire markt optimaal mogelijk worden en er een ruimere beschikbaarheid is van reserveonderdelen voor bepaalde elektrische en elektronische apparatuur, heeft dat een positief economisch effect, omdat het marktmogelijkheden biedt voor bedrijfstakken die zich bezighouden met reparatie en voor secundaire verkoop. De kosten en de administratieve lasten zullen erdoor verminderen voor zowel bedrijven, met inbegrip van kleine en middelgrote ondernemingen, als overheden. Zo zullen de Europese ziekenhuizen na 2019 ongeveer 170 miljoen EUR besparen door het behoud van de mogelijkheid voor wederverkoop en aankoop van gebruikte medische hulpmiddelen (hetgeen, zonder het voorstel, na de overgangsperiode niet mogelijk zou zijn).

Om het klaarmaken voor hergebruik en een milieuhygiënisch verantwoorde verwerking van afval van elektrische en elektronische apparatuur te vergemakkelijken, heeft de Commissie ook de dialoog tussen fabrikanten en recyclers van elektronische producten op gang gebracht, met het oog op een betere uitwisseling van informatie over het klaarmaken voor hergebruik en de behandeling van nieuwe apparatuur die op de markt is gebracht.

Het platform ter ondersteuning van de financiering van de circulaire economie (januari 2017)

Tegelijk met dit verslag wordt er een platform opgericht, waarin de Commissie, de Europese Investeringsbank (EIB), financiële marktdeelnemers en bedrijven bijeen worden gebracht om het bewustzijn van de zakelijke logica van de circulaire economie te vergroten en investeerders te stimuleren projecten in het kader van de circulaire economie op te pakken. Hoewel de businesscase voor de circulaire economie duidelijk is, moet deze boodschap nog steeds een groot deel van het bedrijfsleven in de EU en van de financiële en bancaire sector bereiken.

De structuur van het platform zal op drie pijlers berusten:

¹⁸ SWD(2017) 22 en SWD(2017) 23.

- in het kader van de pijler inzake coördinatie en bewustmaking zullen beste praktijken worden uitgewisseld tussen potentiële projectontwikkelaars en andere belanghebbenden. Tevens zal er een analyse plaatsvinden van de kenmerken van projecten in het kader van de circulaire economie en hun specifieke behoeften aan financiering, advies over hoe deze meer bankabel kunnen worden gemaakt en coördinatie van activiteiten op het gebied van de financiering van de circulaire economie. In dit verband zal een speciale groep deskundigen in het leven worden geroepen;
- de adviespijler zal worden gebruikt om projecten in het kader van de circulaire economie te ontwikkelen en de kans dat deze bankabel zijn, te vergroten;
- onder de financieringspijler zal worden nagegaan of er een specifiek financieringsinstrument voor projecten in het kader van de circulaire economie nodig is.

3. Andere initiatieven in 2016

Naast de bovengenoemde belangrijkste initiatieven heeft ook een aantal andere belangrijke maatregelen van de Commissie bijgedragen tot de integratie van de circulaire economie in de volledige levenscyclus van producten, met instrumenten zoals beste praktijken, aanbestedingen, informatie voor consumenten, richtsnoeren, financiering en steunregelingen. Deze instrumenten zijn van essentieel belang om ervoor te zorgen dat alle relevante spelers in de economie aan de circulaire economie zullen deelnemen en dat dit geleidelijk de normale praktijk wordt.

Richtsnoeren betreffende de circulaire economie in de BREF's voor verschillende industriesectoren

De Commissie heeft aspecten van de circulaire economie geïntegreerd in de referentiedocumenten voor de beste beschikbare technieken¹⁹ (BREF's) die de EU-lidstaten in aanmerking moeten nemen bij de afgifte van vergunningen voor industriële installaties. Hierdoor wordt de productie van afval verminderd, recycling bevorderd en het gebruik van hulpbronnen verminderd, waardoor de duurzaamheid en het concurrentievermogen van de onder de richtlijn inzake industriële emissies vallende industrieën toeneemt. Daarnaast bevatten de BREF's nieuwe technieken waarin voor de circulaire economie relevante aspecten zijn geïntegreerd, waardoor innovatie in industriële processen wordt bevorderd.

Tot de beste beschikbare technieken voor de non-ferrometaalindustrie behoren bijvoorbeeld:

- technieken om het gebruik van secundaire grondstoffen te verbeteren, de energie-efficiëntie te vergroten en de vorming van afvalwater te verminderen, waardoor wordt bijgedragen tot de besparing van natuurlijke hulpbronnen;
- technieken om de productie van afval te verminderen, onder meer door alternatieve gebruiksmogelijkheden voor procesresidu's.

Groene overheidsopdrachten

In 2016 heeft de Commissie nieuwe criteria gepubliceerd voor groene overheidsopdrachten voor kantoorgebouwen, voor wegen en voor computers en monitoren²⁰. Deze kunnen op vrijwillige basis door de overheidsinstanties worden

¹⁹ <http://eippcb.jrc.ec.europa.eu/reference/>

²⁰ http://ec.europa.eu/environment/gpp/eu_gpp_criteria_en.htm

gebruikt en bevatten eisen die van belang zijn voor de circulaire economie. Zo moeten computers en monitoren zodanig worden ontworpen dat ze met gewoon gereedschap kunnen worden gerepareerd en dat de batterijen gemakkelijk kunnen worden vervangen, en de mogelijkheid tot upgraden wordt beloond. Het gebruik van gerecycleerd materiaal voor de aanleg van wegen en de bouw van gebouwen wordt gestimuleerd. Aangezien overheidsopdrachten goed zijn voor een groot deel van de Europese consumptie, zal de opnemings van eisen in verband met het circulaire karakter van de aankopen van overheidsinstanties een essentiële rol spelen bij de overgang naar de circulaire economie.

Geactualiseerde richtsnoeren betreffende de richtlijn oneerlijke handelspraktijken — maatregelen inzake milieuclaims

Op 25 mei 2016 heeft de Commissie een herziene versie van haar richtsnoeren inzake de richtlijn oneerlijke handelspraktijken goedgekeurd²¹, waarin ook specifieke elementen zijn opgenomen om milieuclaims betrouwbaarder en transparanter te maken. In de richtsnoeren wordt aandacht besteed aan onjuiste, onduidelijke, onbegrijpelijke en dubbelzinnige informatie, met inbegrip van claims in verband met de circulaire economie. De richtsnoeren zullen bijdragen tot de bescherming van consumenten tegen misleidende en ongegronde commerciële informatie²². Misleidende claims kunnen ertoe leiden dat consumenten het vertrouwen in keurmerken verliezen en dat ondernemingen worden ontmoedigd om waarheidsgetrouwe en relevante claims te doen, waardoor al met al de circulaire economie wordt belemmerd. In de herziene richtsnoeren is de input geïntegreerd van een groep van meerdere belanghebbenden op het gebied van milieuclaims, bestaande uit vertegenwoordigers van de nationale autoriteiten, Europese bedrijfsorganisaties, consumentenverenigingen en milieu-ngo's²³.

Verbetering van de handhaving van de herziene verordening betreffende de overbrenging van afvalstoffen

Op 28 juli 2016 heeft de Commissie een uitvoeringshandeling tot vaststelling van een voorlopige concordantietabel voor douane- en afvalcodes vastgesteld²⁴. Dit nieuwe instrument zal douaneambtenaren helpen bij de identificatie van afval dat op illegale wijze de EU-grenzen overschrijdt, bijvoorbeeld aangemerkt als tweedehandsgoederen. Het zal de handhaving van de verordening betreffende de overbrenging van afvalstoffen versterken en ertoe bijdragen dat er geen waardevolle grondstoffen uit de EU weglekken.

Goede praktijken op het gebied van afvalinzamelingssystemen

Gedurende heel 2016 heeft de Commissie goede praktijken voor gescheiden afvalinzameling in alle EU-lidstaten vastgesteld en bevorderd. De Commissie heeft geëvalueerd in hoeverre er in de EU-lidstaten sprake is van gescheiden afvalinzameling en onder meer het juridische kader en de praktische toepassing van afzonderlijke inzamelingssystemen beoordeeld. Op basis van deze beoordeling heeft de evaluatie geleid tot een reeks aanbevelingen voor verschillende besluitvormingsniveaus²⁵. De

²¹ http://ec.europa.eu/justice/consumer-marketing/files/ucp_guidance_nl.pdf

²² http://ec.europa.eu/consumers/consumer_rights/unfair-trade/environmental-claims/index_en.htm

²³ http://ec.europa.eu/consumers/consumer_rights/unfair-trade/unfair-practices/files/mdec_compliance_criteria_en.pdf

²⁴ [Uitvoeringsverordening \(EU\) 2016/1245](#) van de Commissie van 28 juli 2016 tot vaststelling van een voorlopige concordantietabel voor de codes van de gecombineerde nomenclatuur, neergelegd in Verordening (EEG) nr. 2658/87 van de Raad, en de vermeldingen van afvalstoffen die zijn opgenomen in de bijlagen III, IV en V bij Verordening (EG) nr. 1013/2006 van het Europees Parlement en de Raad betreffende de overbrenging van afvalstoffen.

²⁵ http://ec.europa.eu/environment/waste/studies/pdf/Separate%20collection_Final%20Report.pdf

aanbevelingen zijn met belanghebbenden en de EU-lidstaten besproken tijdens een conferentie op 29 januari 2016²⁶. Daarnaast ondersteunt Horizon 2020 deze werkzaamheden middels de financiering van een aantal concrete projecten op dit gebied²⁷.

Hergebruik van water

In juni 2016 zijn er richtsnoeren uitgebracht in het kader van de gemeenschappelijke uitvoeringsstrategie voor de kaderrichtlijn water²⁸ met het oog op een betere integratie van hergebruik van water in de planning en het beheer van water²⁹. Aangezien de waterschaarste in sommige delen van de EU is verergerd, is het hergebruik van gezuiverd afvalwater onder veilige en rendabele voorwaarden een belangrijke, maar te weinig gebruikte methode om de watervoorziening te vergroten en de druk op hulpbronnen te verlichten³⁰. Het vergemakkelijken van hergebruik van water in de landbouw zal ook bijdragen tot de recycling van nutriënten door vervanging van vaste meststoffen.

Op 7 april 2016 heeft de Commissie een aanvangseffectbeoordeling gepubliceerd voor het komende initiatief inzake de minimumkwaliteitseisen voor hergebruik van water voor irrigatie en grondwateraanvulling. De Commissie is op 28 oktober 2016 een openbare raadpleging over de beleidsopties gestart³¹.

Hergebruik van water heeft in 2016 de hoogste prioriteit gekregen in het Europees innovatiepartnerschap (EIP) inzake water en werd onder de aandacht gebracht tijdens de EIP-conferentie in Leeuwarden op 10 februari 2016.

Bouw en sloop

Op 9 november 2016 heeft de Commissie een voorstel gedaan voor een sectoraal vrijwillig protocol inzake het beheer van bouw- en sloopafval. Het doel van het protocol is het verbeteren van de identificatie van afval, de scheiding van afval aan de bron en de inzameling van afval, alsook van de logistiek, de verwerking en het kwaliteitsbeheer. Door het protocol zal derhalve het vertrouwen in de kwaliteit van gerecycleerde materialen groeien en het gebruik ervan in de bouwsector worden gestimuleerd.

Op basis van volume vormt bouw- en sloopafval de grootste afvalstroom in de EU. De kaderrichtlijn afvalstoffen (Richtlijn 2008/98/EG) bevat de doelstelling dat tegen 2020 70 % van het bouw- en sloopafval nuttig moet worden toegepast. Het potentieel voor hergebruik en recycling van deze afvalstroom wordt echter nog niet volledig benut. Het gebrek aan vertrouwen in de kwaliteit van gerecycleerd bouw- en sloopafval vormt een beletsel.

Horizon 2020 ondersteunt ook verscheidene innovatieprojecten op dit gebied.

²⁶ http://ec.europa.eu/environment/waste/eventspast/separate_waste.htm

²⁷ In het kader van de Horizon 2020-oproep in verband met maatschappelijke uitdaging 5 voor 2015 inzake "grondstoffenpartnerschappen" financiert de Commissie het project "IMPACTPapeRec": stimulering van de uitvoering van participatieve strategieën inzake gescheiden papierinzameling voor efficiënte recycling. Een ander project (met een begroting tot 1,5 miljoen EUR) zal in 2017 worden gefinancierd onder het thema "goede praktijken op het gebied van afvalinzamelingssystemen".

²⁸ http://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/objectives/implementation_en.htm

²⁹ http://ec.europa.eu/environment/water/pdf/Guidelines_on_water_reuse.pdf

³⁰ <http://ec.europa.eu/environment/water/reuse.htm>

³¹ http://ec.europa.eu/environment/consultations/reused_water_en.htm

Biomassa en producten van biologische oorsprong

Op 30 november 2016 heeft de Commissie, in de herschikking van de richtlijn hernieuwbare energie³² als onderdeel van het pakket "Schone energie voor alle Europeanen"³³, duurzaamheidscriteria vastgesteld voor alle toepassingen van bio-energie. Om de druk op de beperkte biomassa-bronnen te beperken, heeft de Commissie voorgesteld dat alleen de efficiënte omzetting van biomassa in elektriciteit overheidssteun krijgt³⁴. Dit vergemakkelijkt synergieën met de circulaire economie bij het gebruik van biomassa en met name van hout, dat kan worden gebruikt voor verschillende producten, maar ook voor energie.

Steun voor de circulaire economie via de cohesiefondsen en slimme-specialisatiestrategieën

Gedurende heel 2016 heeft de Commissie gerichte voorlichtingsactiviteiten³⁵ uitgevoerd om de EU-lidstaten en -regio's te helpen bij de gebruikmaking van de fondsen van het cohesiebeleid voor de circulaire economie. De circulaire economie was een van de thema's van de oproep in het kader van "Stedelijke innovatieve acties" van december 2016³⁶. De circulaire economie was ook een van de voornaamste thema's van de Europese week van regio's en steden, en een van de categorieën van de RegioStars Awards in 2016, waar bijzondere, door de EU gefinancierde regionale ontwikkelingsprojecten worden onderscheiden³⁷.

Veel regio's hebben prioriteiten in verband met de circulaire economie vastgesteld in hun slimme-specialisatiestrategieën, die de leidraad vormen voor hun investeringen in onderzoek en innovatie in het kader van het cohesiebeleid. In 2016 zijn nieuwe thematische platformen voor slimme specialisatie in het leven geroepen, die deze regio's helpen bij de samenwerking met anderen in waardeketens met betrekking tot onderwerpen zoals industriële modernisering, agrovoeding en energie³⁸.

Hoe biedt EU-financiering concrete ondersteuning aan de circulaire economie?

Middelen uit hoofde van het cohesiebeleid

Al twee decennia lang biedt het cohesiebeleid van de EU ondersteuning aan beleidsuitvoering die relevant is voor de circulaire economie (bv. 6 miljard EUR voor afvalbeheer in de periode 2007-2013). In de huidige financieringsperiode (2014-2020) zijn er ex-antevoorwaarden vastgesteld om te zorgen dat nieuwe investeringen in de afvalsector in overeenstemming zijn met de afvalbeheersplannen die de lidstaten hebben opgesteld om hun streefdoelen voor recycling te halen. De EU-steun voor de periode 2014-2020 voor innovatie, kleine en middelgrote ondernemingen, een koolstofarme economie en

³² http://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/1_en_act_part1_v7_1.pdf

³³ <https://ec.europa.eu/energy/en/news/commission-proposes-new-rules-consumer-centred-clean-energy-transition>

³⁴ Behalve in het geval van naar behoren gemotiveerde redenen van continuïteit van de elektriciteitsvoorziening.

³⁵ Waaronder een aantal evenementen en een publicatie over financieringsmogelijkheden en goede voorbeelden:

http://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/factsheets/2016/cohesion-policy-support-for-the-circular-economy

³⁶ <http://www.uia-initiative.eu/>

³⁷ http://ec.europa.eu/regional_policy/en/regio-stars-awards/

³⁸ <http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/>

milieubescherming bedraagt 150 miljard EUR, en veel van deze gebieden dragen bij tot de verwezenlijking van de circulaire economie.

Zo bereikt Slovenië met behulp van EU-middelen de recyclingdoelstellingen en beschikt de bevolking van Ljubljana over een beter en duurzamer afvalbeheer. Sinds de toetreding tot de EU heeft gescheiden inzameling en recycling in de Sloveense hoofdstad een impuls gekregen, en komt er 59 % minder afval op stortplaatsen terecht. Er is ook geïnvesteerd in preventie en hergebruik. Ljubljana produceert nu per hoofd van de bevolking 41 % minder afval dan het Europese gemiddelde en heeft besloten af te zien van de aanvankelijk geplande bouw van twee nieuwe verbrandingsinstallaties.

Een van de belangrijkste elementen van het geïntegreerde afvalstelsel is het regionale afvalbeheercentrum van Ljubljana. In eerste instantie vormde dit door de EU gefinancierde project een voorziening voor 17 gemeenten. Later voegden zich daar nog eens twintig gemeenten bij, waardoor er geen extra verwerkingsinstallatie meer nodig was.

Het Interreg-project "Circular Ocean"³⁹ pakt het probleem van zwerfvuil op zee in de noordelijke periferie en het noordpoolgebied aan. Het bevordert de groene economie door het vinden van oplossingen voor het hergebruik van kunststofafval, zoals oude visnetten en touwen, en voor het stimuleren van eco-innovatie. Het project was in 2016 een van de prijswinnaars bij de RegioStars Awards en er worden momenteel op proef verschillende nieuwe toepassingen voor kunststofafval getest, zoals de versterking van beton en andere bouwmaterialen. Ook wordt er geëxperimenteerd om met visnetten verontreinigende stoffen uit water te verwijderen.

HORIZON 2020

Het EU-kaderprogramma voor onderzoek en innovatie "Horizon 2020" financiert innovatieve projecten ter ondersteuning van de overgang naar de circulaire economie. Horizon 2020 draagt bijvoorbeeld 8,8 miljoen EUR bij aan het Resyntex-project⁴⁰ voor de ontwikkeling van innovatieve bedrijfsmodellen voor de circulaire economie voor de chemische en de textielindustrie. Er nemen twintig partners uit tien verschillende EU-lidstaten aan deel, waaronder industriële organisaties, bedrijven, kleine en middelgrote ondernemingen en onderzoeksinstituten. Het project zal laten zien hoe de verbranding en het sorteren van textielafval kan worden voorkomen door chemische recycling van ondraagbare mengsels in een proefinstallatie voor textielrecycling van 500 ton per jaar. De nieuwe herverwerkingstechnologie zal resulteren in een hogere hulpbronnefficiëntie door textielafval te valoriseren tot bruikbare industriële grondstoffen en te zorgen voor acceptatie door de markt.

LIFE

Het LIFE-programma ondersteunt al sinds 1992 projecten die relevant zijn voor de circulaire economie, met meer dan 670 projecten op het gebied van de vermindering, de recycling en het hergebruik van afval voor in totaal meer dan 1 miljard EUR aan EU-steun. Dit wordt voortgezet onder het nieuwe LIFE-programma 2014-2020, waarbij er in de eerste twee jaar meer dan 100 miljoen EUR is geïnvesteerd in meer dan 80 projecten in het kader van de circulaire economie.

³⁹ <http://www.circularocean.eu/>

⁴⁰ <http://www.resyntex.eu/>

Onderzoek en innovatie: Industrie 2020 in de circulaire economie

In het kader van het werkprogramma voor 2016-2017 van Horizon 2020 wordt 650 miljoen EUR geïnvesteerd in een aandachtsgebied betreffende "Industrie 2020 in de circulaire economie", op grond waarvan middelen worden uitgetrokken om de economische en ecologische haalbaarheid van de circulaire economie-aanpak aan te tonen en tegelijkertijd een grote impuls te geven aan de herindustrialisatie van de EU. In 2016 zijn met betrekking tot dit aandachtsgebied meerdere oproepen geopend, waaronder één gericht op grootschalige projecten voor systemische, eco-innovatieve benaderingen voor de circulaire economie en op water in de circulaire economie. Onlangs zijn de met betrekking tot deze onderwerpen ingediende voorstellen geëvalueerd en de voorbereiding van de subsidieovereenkomsten voor de geselecteerde projecten is gaande. Er zijn in 2016 ook aanvullende oproepen gepubliceerd in het kader van de publiek-private partnerschappen voor "fabrieken van de toekomst", "duurzame procesindustrieën" en "biogebaseerde industrieën" om te helpen de benodigde sleuteltechnologieën te ontwikkelen en in te zetten ter ondersteuning van de Europese productie in een groot aantal sectoren.

Technologische diensten om de toepassing van geavanceerde schone fabricagetechnologieën door kleine en middelgrote productiebedrijven te versnellen

Op 8 november 2016 heeft de Commissie, in het kader van Horizon 2020, een oproep gepubliceerd om één centraal loket voor kleine en middelgrote ondernemingen in te stellen voor toegang tot technologische diensten en/of voorzieningen op het gebied van geavanceerde schone fabricagetechnologieën⁴¹. Ondanks de goede prestaties van Europa op het gebied van octrooiering en handel, blijft de invoering van geavanceerde fabricageoplossingen door Europese bedrijven een uitdaging. Veel kleine en middelgrote ondernemingen beschikken niet over de middelen of competentie om innovatieve geavanceerde fabricagetechnologieën in verband met schone productie te kunnen integreren.

De oproep is bedoeld om een kritische massa aan kleine en middelgrote productiebedrijven toegang tot dit centrale loket te verlenen, gedurende een periode van drie jaar, zodat zij innovatieve geavanceerde fabricagetechnologieën in hun productieproces kunnen integreren en gefundeerde beslissingen kunnen nemen over verdere investeringen. De oproep staat open tot 28 maart 2017.

Hoe steunt de Commissie kleine en middelgrote ondernemingen bij de overgang naar de circulaire economie?

De Commissie heeft kleine en middelgrote ondernemingen bij de overgang naar de circulaire economie ondersteund door de verdere uitvoering van het Groene actieplan voor het mkb⁴². Ook hebben duizenden kleine en middelgrote ondernemingen in de afgelopen decennia steun uit EU-fondsen ontvangen, waardoor het efficiënte gebruik van hulpbronnen, energie-efficiëntie en innovatie op het gebied van fabricage en productie werden gestimuleerd. Deze steun aan kleine en middelgrote ondernemingen uit de cohesiefondsen wordt voortgezet in de periode 2014-2020. In januari 2017 trad een

⁴¹ <http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/h2020/topics/innosup-03-2017.html>

⁴² http://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/green-action-plan_nl

Europees kenniscentrum inzake hulpbronnefficiëntie voor kleine en middelgrote ondernemingen in werking. Het centrum omvat onder meer een instrument voor zelfbeoordeling en biedt netwerkmogelijkheden en ondersteunende activiteiten aan kleine en middelgrote ondernemingen en ondersteunende organisaties. Een door het Europees Parlement gefinancierd en door de Commissie uitgevoerd proefproject dat in februari 2017 van start gaat, zal kleine en middelgrote ondernemingen praktische hulp bieden bij capaciteitsopbouw op het gebied van de circulaire economie en eco-innovatie.

4. De belangrijkste initiatieven voor 2017

Het werkprogramma voor 2017 van de Commissie bevestigt dat zij zich volledig zal inzetten om te zorgen voor de tijdige uitvoering van het actieplan voor de circulaire economie. In 2017 zal de Commissie met een voorstel komen voor een strategie inzake kunststof ter verbetering van de rentabiliteit, kwaliteit en toepassing van recycling en hergebruik van kunststof, teneinde het weglekken van kunststof in het milieu terug te dringen en de productie van kunststof uit fossiele brandstoffen te ontkoppelen.

De Commissie zal tevens komen met een gedetailleerde analyse van de juridische, technische en praktische problemen op het raakvlak van de wetgeving inzake chemische stoffen, producten en afval, die een belemmering kunnen vormen voor de integratie van gerecycleerde materialen in de productieve economie. In het bijzonder zal de Commissie zich buigen over opties om de informatie over tot bezorgdheid aanleiding gevende stoffen in producten en afval te verbeteren, en opties om het beheer van tot bezorgdheid aanleiding gevende stoffen in gerecycleerde materialen te vergemakkelijken. Het doel is het niet alleen om niet-toxische materiaalcycli te bevorderen, maar ook om het gebruik van secundaire grondstoffen te stimuleren.

De Commissie zal ook een wetgevingsvoorstel over minimumkwaliteitseisen indienen ter bevordering van het veilige hergebruik van gezuiverd afvalwater, terwijl de gezondheid en milieuveiligheid van de praktijken voor het hergebruik van water en het vrije verkeer van levensmiddelen in de EU worden gewaarborgd.

Het toezichtskader voor de beoordeling van de vooruitgang die in de EU en de lidstaten met betrekking tot de circulaire economie wordt geboekt, zal eveneens in 2017 worden gepresenteerd.

In 2017 zal bij de uitvoering van het werkplan inzake ecologisch ontwerp meer nadruk worden gelegd op de circulaire economie en hulpbronnefficiëntie dan op energie-efficiëntie.

De Commissie zal in het eerste kwartaal van 2017 ook de geschiktheidscontrole van EU-milieukeuren en EMAS publiceren.

Het jaar 2017 wordt een cruciaal jaar om een beleidsdialoog met belanghebbenden te ontwikkelen. Daartoe zullen de Commissie en het Europees Economisch en Sociaal Comité een platform voor belanghebbenden van de circulaire economie opzetten, ter gelegenheid van een conferentie voor interinstitutionele belanghebbenden over de circulaire economie op 9 en 10 maart 2017 in Brussel.

5. Conclusies

In de komende jaren is het van essentieel belang om het momentum in stand te houden dat is ontstaan door de goedkeuring van het Pakket circulaire economie en door maatregelen op alle niveaus, teneinde de circulaire economie een realiteit te maken die alle Europeanen ten goede komt. De consistente uitvoering van het actieplan en een snelle goedkeuring van de wetgevingsvoorstellen inzake afval en meststoffen zullen helpen om investeerders duidelijkheid te bieden en zullen de overgang ondersteunen.